

ІНВЕСТИЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Мельниченко Григорій Миколайович, здобувач кафедри менеджменту, Черкаський державний технологічний університет, м. Черкаси

Melnichenko G., researcher Department of Management, Cherkasy State Technological University, Cherkasy

Melnichenko G. Investment as a tool for greening regional development

Problems of environmental activities in each region should be solved on the basis of national objectives and taking into account the peculiarities of the environment. In order to ensure sustainable use of nature regional environmental policy should be aimed at formation of the resource and financial potential in every region to solve the major problems of socio-economic development and environmental activities. The article deals with the problems and peculiarities of investing in environmental activities in Ukraine, the differences and identities concepts of "investment climate territory" and "investment attractiveness of the territory and the region." The basic conditions of environmental policy for investors are determined. The investment policy objectives of the region are formulated. It is the policy control of environmental impact and environmentally sustainable development is necessary for mitigation projects that involve the creation of new infrastructure. Mechanism formation problems of the regional policy of sustainable environmental management in modern conditions require environmental funding activities, at the regional and local levels and create favorable conditions to increase investment activity and investment resources. Development of initial investment policy options concerning environmental protection and further investment in this area is an interactive process, which is subject to adjustments based on the proposed results. In order to get a complete picture of the benefits of environmental investments, ecosystem restoration as a process must be integrated into the overall system planning and socio-economic development. The idea of investment in Environmental protection activities consistent with the economic interests of all natural potential users. Economic criteria in solving environmental protection tasks should primarily be based on the best implementation of nature conservation programs allowing to invest funds in improving the environment

Мельниченко Г. М. Інвестиції як інструмент екологізації регіонального розвитку.

Проблеми природоохоронної діяльності кожного регіону необхідно вирішувати виходячи із загальнодержавних завдань і з урахуванням особливостей стану навколишнього середовища. З метою забезпечення сталого природокористування регіональної екологічної політики держави має бути спрямована на створення в кожному регіоні ресурсно-фінансового потенціалу, достатнього для вирішення основних завдань соціально-економічного розвитку та природоохоронної діяльності. У статті розглянуті проблеми та особливості інвестування в природоохоронну діяльність в Україні, відмінність та тотожність понять «інвестиційний клімат території» та «інвестиційна привабливість території та регіону». Визначено основні умови проведення для інвесторів природоохоронної політики. Сформульовано завдання інвестиційної політики регіону. Наголошено на тому, що політика контролю за впливом на навколишнє середовище та екологічно сталого розвитку необхідна для зменшення негативних наслідків здійснення проектів, що передбачають створення нових елементів інфраструктури. Проблеми формування механізму регіональної політики сталого природокористування в сучасних умовах потребують вирішення фінансування природоохоронних заходів на регіональному та місцевих рівнях та створення сприятливих умов від підвищення інвестиційної активності та інвестиційних ресурсів. Вироблення початкових варіантів інвестиційної політики щодо природоохоронних заходів та подальшої інвестиційної діяльності в цьому напрямку - це інтерактивний процес, в який можуть вноситися корективи в залежності від пропонованих результатів діяльності. Для того щоб отримати повне уявлення про вигоди від природоохоронних інвестицій, відновлення екосистем, як процес, має бути інтегроване в загальну систему планування та соціально-економічного розвитку регіону. Ідея інвестицій в екологоохоронну діяльність узгоджується з економічними інтересами всіх груп користувачів природного потенціалу. Економічні критерії при вирішенні завдань охорони навколишнього середовища повинні в першу чергу спиратися на оптимальний характер реалізації природоохоронних програм, що дозволяють інвестувати кошти в поліпшення якості природного навколишнього середовища.

Мельниченко Г.Н. Инвестиции как инструмент экологизации регионального развития.

Проблемы природоохранной деятельности каждого региона необходимо решать исходя из общегосударственных задач и с учетом особенностей состояния окружающей среды. В целях обеспечения устойчивого природопользования региональная экологическая политика государства должна быть направлена на создание в каждом регионе ресурсно-финансового потенциала, достаточного для решения основных задач социально-экономического развития и природоохранной деятельности. В статье рассмотрены проблемы и особенности инвестирования в природоохранную деятельность в Украине, отличие и тождество понятий «инвестиционный климат территории» и «инвестиционная привлекательность территории и региона». Определены основные условия проведения для инвесторов природоохранной политики. Сформулированы задачи инвестиционной политики региона. Отмечено, что политика контроля за воздействием на окружающую среду и экологически устойчивого развития необходима для уменьшения негативных последствий осуществления проектов, предусматривающих создание новых элементов инфраструктуры. Проблемы формирования механизма региональной политики устойчивого природопользования в современных условиях требуют решения финансирования природоохранных мероприятий на региональном и местном уровнях и создание благоприятных условий от повышения инвестиционной активности и инвестиционных ресурсов. Выработка начальных вариантов инвестиционной политики по природоохранным мероприятиям и дальнейшей инвестиционной деятельности в этом направлении - это интерактивный процесс, в который могут вноситься коррективы в зависимости от предлагаемых результатов деятельности. Для того чтобы получить полное представление о выгодах от природоохранных инвестиций, восстановление экосистем, как процесс, должно быть интегрировано в общую систему планирования и социально-экономического развития региона. Идея инвестиций в экологоохранную деятельность согласуется с экономическими интересами всех групп пользователей природного потенциала. Экономические критерии при решении задач охраны окружающей среды должны в первую очередь опираться на оптимальный характер реализации природоохранных программ, позволяющих инвестировать средства в улучшение качества окружающей природной среды.

Постановка проблеми. Стратегія інвестування природоохоронної діяльності розглядає екологічний фактор не як абсолютний пріоритет, а виходить з того, що раціональне використання природних ресурсів, охорона навколишнього середовища всіляко повинні сприяти розвитку соціальної та виробничої сфер діяльності. Для цього потрібна екологізація економіки, перехід до нової ступені матеріальної структури, сумісної і збалансованої з природно-ресурсним потенціалом. Нинішню екологічну ситуацію в Україні можна охарактеризувати як кризову, що формувалася протягом тривалого періоду через нехтування об'єктивними законами розвитку та відтворення природно-ресурсного комплексу України. Відбувалися структурні деформації народного господарства, за яких перевага надавалася розвитку в Україні сировинно-видобувних, найбільш екологічно небезпечних галузей промисловості [1-2].

Аналіз останніх досліджень і результатів. Питанням екологізації національної економіки присвячені наукові праці Л. Вергун, М. Ігнатенко, О. Попової, І. Синевич, М. Хвесика, Є. Хлобистова, І. Шевченко та інших. Разом з тим посилення екологодеструктивного впливу економіки на навколишнє середовище обумовлює необхідність подальшого вивчення проблем та пошуку шляхів її вирішення.

За даними національного інституту стратегічних досліджень [3] Україна знаходиться на 102 позиції серед 132 країн світу у 2012 році в міжнародному рейтингу екологічних досягнень (Environmental Performance Index), розрахованому фахівцями Єльського університету (США) за 25 показниками, що характеризують дієвість політики держав щодо збереження екосистем. Загалом екологічно чистою в Україні вважається лише 6 % її території. Щорічно в атмосферу потрапляє більше 6 млн. т забруднюючих речовин. Близько 62 % з них припадає на стаціонарні джерела забруднення промислових підприємств. Щільність викидів від стаціонарних джерел забруднення в середньому у розрахунку на 1 кв. км території України складає 6,8 т небезпечних речовин, а на одну особу – 90,1 кг. Розвиток вітчизняної галузі сільського господарства на основі застарілих нерациональних природо-, енерго- та ресурсномістких технологій сприяє поширенню екологодеструктивних процесів [3].

Оскільки проблема має комплексний характер, її рішення стосовно регіонів України вимагає створення комплексних науково-практичних регіональних програм, в яких обов'язково повинна враховуватися як логіка загальнодержавного розвитку, так і регіональна специфіка. Такі програми

повинні включати в себе фундаментальні та прикладні дослідження, проектні розробки, у тому числі в області «соціальної інженерії», і механізм оцінки та використання наукових розробок у процесі прийняття управлінських рішень на рівні державних і регіональних органів, а також на рівні місцевого самоврядування та у діяльності неурядових організацій.

При такому підході можна виділити наступні взаємодоповнюючі фази діяльності з реалізації принципів природокористування на регіональному рівні:

1. Розробка загальної екологічної доктрини України і стратегії природоохоронної діяльності на регіональному рівні.

2. Адаптація основних характеристик спільного проекту до специфічних умов того чи іншого регіону, що дозволить виробити спільну стратегію забезпечення системи сталого економічного рівноваги в регіональному аспекті.

3. Роз'яснення як серед фахівців, так і в масовій свідомості значущості екологічної обстановки у навколишньому середовищі на здоров'я людини.

4. Створення системи управління природокористування, яка повинна включати в себе механізм рефлексії, тобто самоаналізу, критичного осмислення того, що відбувається в навколишньому середовищі.

5. Реалізація проекту через послідовність управлінських і практичних циклів в системі природокористування на регіональному рівні.

Стійке функціонування і розвиток ринків природних та інших ресурсів, виробництва та їх результатів визначає сталий розвиток природоохоронної діяльності на певній території. Такий підхід чітко говорить про основні напрямки природоохоронного розвитку і підтримує аспекти системного аналізу еколого-економічних і будь-яких інших процесів в загальній системі природокористування.

Проблеми природоохоронної діяльності кожного регіону необхідно вирішувати виходячи із загальнодержавних завдань і з урахуванням особливостей стану навколишнього середовища. З метою забезпечення сталого природокористування регіональної екологічної політики держави має бути спрямована на створення в кожному регіоні ресурсно-фінансового потенціалу, достатнього для вирішення основних завдань соціально-економічного розвитку та природоохоронної діяльності.

Проблеми формування механізму регіональної політики сталого природокористування в сучасних умовах потребують вирішення фінансування природоохоронних заходів на регіональному та місцевих рівнях та створення сприятливих умов від підвищення інвестиційної активності та інвестиційних ресурсів.

Інвестиції не можуть розглядатися у відриві від того середовища, в якій вони існують. Це «оточення» називають інвестиційною сферою. Інвестиційна сфера являє собою сукупність виробничих та економічних взаємозв'язків між господарськими суб'єктами, які беруть участь у відтворенні основних виробничих і невиробничих фондів. За своїм характером інвестиційна сфера утворює складову функціональну частину територіальних виробничих відносин. Основною організаційною формою, в якій використовуються такого роду відносини є інвестиційний комплекс. Інвестиційний комплекс являє собою сукупність галузей, що об'єднуються загальною метою розвитку, створення основних фондів, реалізації різного роду проектів.

Організація інвестиційної діяльності не повинна забезпечувати ефективність капітальних вкладень в економіку та екологію, якість гарантій по їх повернення, загальну інвестиційну привабливість території. На обсяги інвестицій впливають як загальне економічне становище, так і форма управління інвестиційною діяльністю.

Інвестування в природоохоронну діяльність в Україні мають такі особливості:

1. Рівневий характер інвестиційного процесу, який включає центр, регіон, місцеве самоврядування - регіональні промислові та фінансові інститути. На рівні державних органів передача централізованих керуючих функцій на користь регіональних владних структур при одночасному виснаженні регіональних джерел інвестицій. На рівні регіональних інтересів економічна політика фінансових структур призводить до поступового скорочення обсягів державних інвестицій, збільшенню числа приватизованих підприємств і посиленню власних контролюючих та керуючих функцій у сфері природоохоронної діяльності.

2. Посилення керуючої системи на основі переходу до переважно економічних методів. При цьому, з одного боку, держава втрачає свої функції планування і розподіляє інститути, а з іншого - нові ролі - власника природних ресурсів, рівноправного учасника природоохоронних відносин і владного керуючого органу з контролю за станом навколишнього середовища.

3. Поява нових учасників інвестиційного процесу, яке вплинуло на зміну кількісних і якісних параметрів, що з одного боку ускладнює реалізацію інвестиційної політики, з іншого - дозволяє

державі передати частину своїх інвестиційних зобов'язань та інтересів безпосереднім учасникам в системі раціонального природокористування.

4. Зміна критерію соціально-економічної ефективності інвестиційної політики показує, що протягом усього періоду реформ був відсутній критерій її соціально-економічної ефективності. Якісним критерієм здійснення сучасної інвестиційної політики повинні стати агреговані параметри: забрудненість природного середовища, приріст валового регіонального продукту, стан здоров'я населення та захворюваність людей, які мають безліч складових, пов'язаних з реалізацією інвестиційної стратегії.

Комплексна інвестиційна політика в системі природоохоронної діяльності має державну, регіональну та галузеву спрямованість. Державний аспект визначається тією роллю, яку держава бере на себе в управлінні на природоохоронні заходи. Будучи головним економічним суб'єктом, вона встановлює умови функціонування системи природокористування. Крім того, держава самостійно визначає міру свого втручання в природоохоронні процеси, а, отже, і міру своєї відповідальності за стан навколишнього середовища. Галузева складова інвестиційної політики поступово наближається до західного типу, коли державні капітальні вкладення спрямовуються переважно в сектори невиробничої сфери і практично повністю відсутні в природоохоронній діяльності.

В інвестиційній політиці України її регіональна складова – це комплекс заходів державного регулювання регіонального користування довкілля та формування за допомогою акумуляції локальних інвестиційних територій.

Крім того, на рівні локальних інвестиційних стремлень різних суб'єктів практично неможливо встановити загальнецілепокладання в системі природокористування. Завдання оптимізації регіональних векторів, встановлення взаємодоповнюючих цілей суб'єктів ініціювання єдиної, збалансованої економічної та екологічної політики практично не знайшла належного рішення. Тому в умовах реального зіткнення інтересів різних регіонів кожен суб'єкт має право здійснювати свою природоохоронну діяльність, спрямовану на поліпшення якості навколишнього середовища.

На наш погляд, основними умовами проведення розумної для інвесторів природоохоронної політики є наступні умови: повна інформація про об'єкти природокористування; встановлена і прописана процедура отримання прав; критерії визначення переможців у випадку тендерів за право; зрозумілий механізм оцінки вартості прав; державний інститут реєстрації прав; державні заходи стимулювання та підтримки інвесторів.

У відповідності з заданими умовами можуть бути сформульовані наступні завдання інвестиційної політики регіону: підвищення загальної інвестиційної привабливості регіону; формування нових джерел податкових і рентних платежів; утворення нових робочих місць; розвиток інфраструктури регіону; відновлення історичних об'єктів на території регіону; підвищення якості навколишнього середовища; підтримання сприятливого екологічного клімату в регіоні; створення умов для розвитку малого бізнесу на базі об'єктів нерухомості.

У сучасних умовах досить широко використовуються інтегральні критерії оцінки ефективності інвестицій в природоохоронну діяльність у регіонах. Поряд з ними використовуються поняття «інвестиційний клімат території» та «інвестиційна привабливість території та регіону». При цьому дані поняття зазвичай отожднюють. З цим не можна погодитися, так як інвестиційний клімат включає і інвестиційну привабливість, і інвестиційну активність, яка визначається обсягом капітальних вкладень на душу населення регіону, темпами зміни обсягів інвестицій і т.д. Інвестиційна привабливість - це сукупність сприятливих для інвестицій факторів, що характеризують інвестиційний клімат регіону і відрізняють дану територію або регіон від інших. Інвестиційний клімат включає об'єктивні можливості території (інвестиційний потенціал) та умови діяльності інвестора (інвестиційний ризик). Регіональний інвестиційний клімат являє собою систему соціально-економічних відносин, що формуються під впливом широкого кола взаємопов'язаних процесів на макро-, мікро- і власне регіональному рівнях управління навколишнім середовищем і створюють передумови для появи стійких інвестиційних мотивацій у створення сприятливих екологічних умов [4].

Суб'єктами інвестиційної діяльності є інвестори, замовники, виконавці робіт, користувачі об'єктів інвестиційної діяльності, постачальники, а також банківські, страхові та посередницькі організації, інвестиційні біржі та інші учасники інвестиційного процесу.

Основне призначення регіональної інвестиційної політики – регламентація інвестиційної діяльності в територіальному розрізі з метою поліпшення якості навколишнього середовища та забезпечення сталого розвитку регіону, ліквідації структурних деформацій, формування

сприятливого ринкового середовища для ефективного функціонування об'єктів природокористування з урахуванням обраних пріоритетів з охорони здоров'я населення.

Регіональна інвестиційна політика держави багато в чому зумовлює кінцеву результативність у підвищенні якості навколишнього середовища на конкретному просторово-територіальному рівні. У той же час регіональна інвестиційна політика держави підпорядковується специфічним законам відтворення капіталу, тому вона являє собою відносно відокремлену сферу економіко-правовий та організаційно-управлінської діяльності.

Найважливішим фактором інвестиційного розвитку регіону є його інвестиційний потенціал. Деякі автори під «інвестиційним потенціалом» розуміють «певним чином упорядковану сукупність інвестиційних ресурсів, що дозволяють добитися ефекту синергізму при їх використанні».

Одним з концептуальних підходів у визначенні природоохоронного інвестиційного потенціалу, є його розгляд як складової частини економічного потенціалу регіону, комплексу, підприємства. Якщо говорити про результати інвестиційної діяльності регіонів в цілому, то треба відзначити, що вона зіткнулася з цілою низкою проблем і породила ряд типових помилок, що допускаються органами влади на місцях. До числа основних проблем слід віднести наступні: великомасштабний витік фінансових ресурсів з регіонів, гостра нестача комерційно ефективних інвестиційних проектів, невирішеність багатьох інституційних питань, проблема недостатньої готовності багатьох регіонів і підприємств вести інвестиційну політику в ринкових умовах.

Інвестиції у відновлення і підтримання якості навколишнього середовища і в наступні, пов'язані з ними заходи, повинні бути настільки вигідні, щоб задовольняти цілям сталого розвитку, що вимагає, щоб поточна господарська діяльність не позначалася негативно на можливості підтримки і поліпшення якості життя в майбутньому. Вироблення початкових варіантів інвестиційної політики щодо природоохоронних заходів та подальшої інвестиційної діяльності в цьому напрямку - це інтерактивний процес, в який можуть вноситися корективи в залежності від пропонованих результатів діяльності.

Ідея інвестицій в екологоохоронну діяльність узгоджується з економічними інтересами всіх груп користувачів природного потенціалу. Економічні критерії при вирішенні завдань охорони навколишнього середовища повинні в першу чергу спиратися на оптимальний характер реалізації природоохоронних програм, що дозволяють інвестувати кошти в поліпшення якості природного навколишнього середовища.

Проблеми природоохоронної діяльності кожного регіону необхідно вирішувати виходячи із загальнодержавних завдань і з урахуванням особливостей стану навколишнього середовища. З метою забезпечення сталого природокористування регіональної екологічної політики держави має бути спрямована на створення в кожному регіоні ресурсно-фінансового потенціалу, достатнього для вирішення основних завдань соціально-економічного розвитку та природоохоронної діяльності.

Список використаної літератури:

1. Про Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки: Постанова Верховної Ради України від 05.03.1998 №188/98-ВР. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/>
2. Микієвич М.М., Андрусевич Н.І., Будякова Т.О. Європейське право навколишнього середовища. - Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2004. - 258 с.
3. Напрямки державної політики щодо екологізації національної економіки. Аналітична записка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/807/>.
4. Данилишин Б.М. Економіка природокористування / Б.М. Данилишин, М.А. Хвесик, В.А. Голян. – К.: Кондор, 2010. – 465 с.
5. Хлобистов Є.В. Фінансові механізми екологічної політики // Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право) : наук. журн. – Вип. 3-4 / голов. ред. О.П. Степанов – К. : НАНУ, 2004. – С. 744 – 752.

Bibliography

1. On the main directions of state policy of Ukraine for the Environment, Natural Resources and Environmental Security: The decision of the Verkhovna Rada of Ukraine of 05.03.1998 №188 / 98-VR. - [Electronic resource]. Access: <http://zakon1.rada.gov.ua/>
2. Mykyeyevych MM Andrusyevych NI Budyakova TO EU Environmental Law. - Lviv: LNU. Franko, 2004. - 258 p.

3. National Strategy on greening the national economy. Memorandum [electronic resource]. - Access: <http://www.niss.gov.ua/articles/807/>.

4. Danylyshyn BM Environmental Economics / BM Danylyshyn, MA Hvesyk, VA Golyan. - K. : Condor, 2010. - 465 p.

5. Hlobystov EV Financial mechanisms Environmental Policy Strategy of Ukraine // (economics, sociology, law): Science. Zh. - Vol. 3-4 / heads. ed. AP Stepanov- K., NASU, 2004. - S. 744 - 752.

Ключові слова: екологія, інвестиції, регіон, навколишнє середовище, природоохоронна діяльність, інвестиційний клімат.

Ключевые слова: экология, инвестиции, регион, окружающая среда, природоохранная деятельность, инвестиционный климат.

Keywords: environment, investment, region, environment, environmental protection, investment climate.

Рецензент: Качала Т.М., д.е.н., професор, Черкаський державний технологічний університет.